

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Е. Макгрю, Д. Перратон. – М. : Праксис, 2004. – 576 с.
2. Джордж С. Доклад Лугано. О сохранении капитализма в XXI веке / С. Джордж. – Екатеринбург : Культура, 2005. – 304 с.
3. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.

**Кравчук Світлана Леонтіївна**,  
старший науковий співробітник  
Інституту соціальної та політичної  
психології, кандидат психологічних  
наук, доцент

### **ЖИТТЕСТІЙКІСТЬ, ДУХОВНІСТЬ І НЕКОНСТРУКТИВНІ ФОРМИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ**

Проблема дослідження особливостей життєстійкості молоді є важливою та актуальною для психології, передусім в умовах кардинальних змін, які відбуваються в нашій країні: військовий конфлікт, зміни в ідеологічній і соціокультурній сферах, розвиток ринкових відносин, прагнення України інтегруватися до світового співтовариства, посилення процесів глобалізації.

Нагальною є необхідність дослідження особистісних характеристик, що спрямовані на переборення життєвих труднощів.

Поняття життєстійкості («hardiness») запропонував уживати С. Мадді. У вітчизняній літературі його перекладають як стійкість чи життєстійкість (за Д. О. Леонтьєвим). На думку С. Мадді та Д. Кошаби, поняття «hardiness» відображає психологічну живучість і розширену ефективність людини, а також є показником її психічного здоров'я.

Життєстійкість передбачає систему переконань про себе, про світ, відношення у світі. Життєстійкість охоплює три порівняно автономні компоненти: залученість, контроль і прийняття ризику.

Прикладний аспект життєстійкості обумовлений тією роллю, яку ця особистісна змінна відіграє в успішному протистоянні особистості стресовим ситуаціям, передусім, у професійній діяльності. Життєстійкість перешкоджає виникненню внутрішнього напруження в стресових ситуаціях за рахунок стійкого подолання стресів і сприйняття їх як менш значущих.

Життєстійкість є ключовою особистісною змінною, що опосередковує вплив стресогенних факторів, зокрема хронічних, на соматичне та душевне здоров'я, а також на успішність діяльності.

У нашому дослідженні виявлено, що надання переваги духовним цінностям позитивно пов'язане із життєстійкістю, креативністю, потребою в пізнанні, альтруїстичністю, товариськістю, автономністю, спонтанністю, саморозумінням, прагненням до самоактуалізації [1, с. 51]. Особистість із духовними цінностями характеризується успішністю в переборенні труднощів життя [1, с. 49]. Надання переваги цінностям особистості, що самоактуалізується, пов'язане з гармонійною взаємодією особистості зі світом, можливістю сприймати себе значущою та цінною особистістю, щоб повністю долучатися до розв'язання життєвих задач, попри наявність стресогенних факторів [2, с. 157].

Духовність відображає ціннісне ставлення до вищих смислів буття та виявляється в моральності особистості. Духовність – це механізм буття людини, що функціонує та розвивається в ціннісному полі. Духовність є однією із сутнісних категорій людського буття, якою виражається здатність особистості до творення культури та самоствердження.

У сучасному українському суспільстві суттєво збільшилася кількість випадків вияву неконструктивної поведінки в політико-правовій сфері. Найактивнішим психологічним суб'єктом є молодь. У юнацькому віці в особистості формуються життєві стратегії, відбувається залучення до соціальної активності, усвідомлення власної відповідальності.

Важливістю набуває проблема дослідження особливостей неконструктивних форм поведінки молоді в політико-правовій сфері в умовах воєнного конфлікту.

Особливим видом політики держави є правова політика, яка визначає нормативно-правову базу держави та правове регулювання всіх видів державної політики.

До неконструктивних форм поведінки молоді в політико-правовій сфері належать девіантна, делінквентна й агресивна поведінка.

Небезпечні руйнівні тенденції для України може втілювати девіантна поведінка населення. Соціально-негативний характер девіацій деструктивний як для особистості, так і для суспільства.

Одним із найважливіших завдань сучасної психологічної науки є з'ясування чинників девіантної поведінки та пошук шляхів подолання її негативних наслідків. Аналіз проблеми особливостей девіантної поведінки передбачає з'ясування сутності категорії «соціальна норма» та специфіки відхилення від неї.

У кожному суспільстві встановлено норми поведінки, які є офіційними та неофіційними. Офіційні норми прийняті державою, а неофіційні – це моральні норми суспільства.

Соціальні норми є вимогами (правилами) суспільства щодо поведінки особистості, визначаючи характер, а також межі можливих і припустимих її виявів. У кожній соціальній системі наявні відхилення чи девіації. Досить часто термін «відхилення» пов'язують тільки з кримінальними явищами, а саме: пияцтвом, злочинами, наркоманією, проституцією тощо [3, с. 15]. Проте майже завжди такі явища вважають відхиленнями від соціальних норм.

Нестандартну поведінку, що відхиляється від норми, називають девіантною. Девіантну поведінку визначають як антисоціальну, що порушує певні соціальні, культурні, етичні та правові норми.

Девіантною поведінкою є: 1) вчинок, дії людини, що не відповідають офіційно встановленим або фактично наявним нормам суспільства, зокрема, нормам моралі, права, культури, психічного здоров'я; 2) соціальне явище, яке виражене в масових формах людської діяльності, що не відповідають офіційно встановленим або фактично наявним у суспільстві нормам [4, с. 24].

Девіантність не можна визначити, не спираючись на знання норм. До видів девіантної поведінки належать алкоголізм, наркоманія, гомосексуалізм, азартні ігри,

проституція, бродяжництво, самогубство [5, с. 103]. У вузькому значенні девіантною поведінкою є такі відхилення, учинення яких не призводить до кримінальної відповідальності [6, с. 62]. Девіантну поведінку необхідно відрізнати від делінквентної поведінки як сукупності протиправних учинків чи злочинів. Делінквентна поведінка охоплює дії кримінального характеру. У ситуації військового конфлікту в Україні злочинність, агресія, насилля набувають дедалі більшого поширення.

Агресію слід розглядати як психічний стан, властивість особистості, об'єкт потреби та поведінковий вияв. Це поведінка, що характеризується спрямованістю, по-перше, на заподіяння шкоди неживим об'єктам, по-друге, на здійснення дій, які спричиняють шкоду (фізичну, моральну чи матеріальну) живим істотам, що мають мотивацію уникнення такого ставлення.

Ми припускаємо, що бездуховність, низький моральний рівень суспільства є чинниками неконструктивної поведінки молоді в політико-правовій сфері. Перспективою нашого дослідження є вивчення особливостей життєстійкості, духовних цінностей і неконструктивних форм поведінки молоді в політико-правовій сфері.

### ***СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ***

1. Кравчук С. Л. Психологічні особливості зв'язку духовних цінностей та життєстійкості особистості в юнацькому віці / С. Л. Кравчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 3. – Т. 1. – С. 47–53. – (Серія «Психологічні науки»).

2. Кравчук С. Л. Психологічні особливості життєстійкості особистості у зв'язку з її цінностями самоактуалізації / С. Л. Кравчук // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 25. – С. 152–166.

3. Змановская Е. В. Девиантология: Психология отклоняющегося поведения / Е. В. Змановская. – М. : Академия, 2006. – 288 с.

4. Рудакова И. А. Девиантное поведение / И. А. Рудакова, О. С. Ситникова, Н. Ю. Фальчевская. – Ростов н/Д. : Феникс, 2005. – 156 с.

5. Клейберг Ю. А. Девиантное поведение в вопросах и ответах / Ю. А. Клейберг. – М. : МПСИ, 2006. – 304 с.

6. Платонов Ю. П. Социальная психология поведения : учеб. пособие / Ю. П. Платонов. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.